

Projekt ten dotyczy percepcji zmian osobowości na przestrzeni życia. Wcześniejsze badania wskazywały, że ludzie przejawiają tendencję, by spostrzegać zmiany w osobowości w kierunku pozytywnym: oczekują, że obecnie są lepsi niż byli w przeszłości i prognozują kontynuację postępu w przyszłości. Jednym z popularnych wyjaśnień tego efektu jest motyw autowaloryzacji Ja (ang. *self enhancement*), który może przejawiać się w celowym zaniżaniu oceny Ja w przeszłości, aby mieć poczucie rozwoju w chwili obecnej. Inne wyjaśnienie efektu postrzegania siebie coraz lepiej od przeszłości do przyszłości zakłada, iż ludzie posiadają zakorzeniony w przekonaniach i kulturze, szeroko podzielany pozytywny wzorzec rozwoju społecznego.

Niemniej, najnowsze badania z zakresu porównań temporalnych (tj. porównań w czasie) wskazują, że fenomen ten ma pewne ograniczenia i motyw autowaloryzacji nie wyjaśnia w pełni percepcji siebie w czasie, a kierunek zmian nie zawsze jednoznacznie zmierza ku pozytywności. Dodatkowym czynnikiem wyjaśniającym może być to, jakie zmiany w osobowości są oczekiwane czy pożądane społecznie. Istotnym czynnikiem wpływającym na percepcję własnych zmian w osobowości może być też to, w jakim stopniu dane zmiany w osobowości odzwierciedlają realizację osobistych wartości i proces samoaktualizacji. Samoaktualizacja będzie tu rozumiana jako realizacja podstawowych potrzeb psychologicznych, tj. autonomii, kompetencji i więzi z innymi.

W tym projekcie analizowane będą trzy mechanizmy wyjaśniające percepcję zmian osobowości na przestrzeni życia: społecznie podzielane przekonania na temat zmian w zakresie cech osobowości na przestrzeni życia, motyw autowaloryzacji Ja oraz samoaktualizacja. Społecznie podzielane przekonania na temat zmian osobowości będą rozumiane jako powszechnie podzielane założenia dotyczące tego, jak zachowują się ludzie w różnym wieku. Motyw autowaloryzacji będzie rozumiany jako tendencja do uprzywilejowanego postrzegania siebie w kontekście porównań społecznych i dążenie do maksymalizacji pozytywnego obrazu Ja. Motyw samoaktualizacji będzie rozpatrywany jako skłonność jednostki do realizowania swojego potencjału i stawania się tym, kim tak naprawdę jest w ramach trzech podstawowych potrzeb psychologicznych: kompetencji, autonomii i więzi z innymi. Aby odpowiedzieć na te pytania, będę sprawdzać, czy percepcja osobistych zmian w zakresie osobowości na przestrzeni życia będzie spójna z ogólnymi przekonaniem na temat zmian w zakresie osobowości na przestrzeni życia ludzi w ogóle. W ramach tego projektu spróbuję także odpowiedzieć na pytanie, czy dla cech związanych z podstawowymi potrzebami psychologicznymi osoby badane będą przewidywać zmiany w kierunku pozytywnym od dzieciństwa do dorosłości lub wieku średniego, a następnie stabilność w tym zakresie w dalszym okresie życia, podczas gdy dla cech niezwiązanych z podstawowymi potrzebami psychologicznymi będzie przewidywany spadek od wieku dorosłego lub średniego? Zastanowię się także, czy okres, w którym osoby badane będą przewidywać początek stabilności (brak dalszych zmian) w zakresie cech związanych z podstawowymi potrzebami psychologicznymi będzie związany z okresem, w którym osoby badane będą przewidywać zrealizowanie swojego potencjału, a także czy wzorzec percepcji zmian osobistych na przestrzeni życia będzie bardziej pozytywny niż wzorzec percepcji zmian społecznych.

Aby odpowiedzieć na powyższe pytania, przeprowadzę serię badań mającą na celu sprawdzenie w jaki sposób ludzie postrzegają zmiany osobowości na przestrzeni życia oraz w jaki sposób ludzie myślą o zmienności cech na przestrzeni życia ludzi w ogóle. Wyniki badania wstępnego, wskazują, że w percepcji osób badanych w ciągu życia następuje wzrost w zakresie ekstrawersji i otwartości na nowe doświadczenia do okresu wczesnej młodości, a następnie spadek wraz z wiekiem. Z kolei ugodowość, sumienność i stabilność emocjonalna wzrasta wraz z wiekiem. Wyniki te są spójne z wynikami badań podłużnych.

Kolejnym krokiem będzie sprawdzenie, czy i w jakim stopniu percepcja zmian na przestrzeni życia odnosząca się do Ja koresponduje ze zmianami dotyczącymi przekonań na temat innych ludzi i schematu cech oraz czy obserwowalny będzie efekt pozytywności w percepcji zmian osobistych w porównaniu ze zmianami społecznymi. Jedno z zaplanowanych badań ma także na celu weryfikację, czy różnice w postrzeganiu zmian osobowości są związane z zaspokojeniem podstawowych potrzeb psychologicznych. Dodatkowo mierzone będą zależności pomiędzy postrzeganiem zmian osobowości a poczuciem autentyczności i dobrostanu (m.in. samooceną, satysfakcją z życia i poczuciem sensu w życiu). Ostatnie z serii badań zakłada zmierzenie spójności pomiędzy percepcją zmian a poczuciem autentyczności (rozumianym tu jako aktualizacja i realizacja własnego potencjału). Zakładam, że im bardziej zmiany przeszłe i przewidywane zmiany przyszłe są związane z zaspokajaniem podstawowych potrzeb psychologicznych, tym większe będzie poczucie autentyczności na przestrzeni życia.

Proponowane badania pomogą zweryfikować nowe ramy koncepcji wyjaśniających percepcję zmian osobowości na przestrzeni całego życia. Trzy mechanizmy leżące u podstaw percepcji zmian osobowości, tj. kulturowo podzielane oczekiwania dotyczące zmian osobowości, motyw autowaloryzacji Ja i motyw samoaktualizacji, uzupełniają się wzajemnie i razem mogą pogłębić zrozumienie percepcji zmian osobowości. Wedle mojej wiedzy, percepcja zmian osobowości i podstawowych potrzeb psychologicznych nie była dotąd badana na przestrzeni całego życia.